

Селецький Арсеній
 (* 8.06.1860, с. Хролин,
 нині Шепетівського району
 Хмельницької області – † ?)

Автор першої друкованої праці, спеціально присвяченої *Острозькій друкарні* та її виданням у зв'язку з діяльністю академії кінця XVI – початку XVII ст. в Острозі. Закінчив Волинську духовну семінарію (1881), Київську духовну академію (1885). Як пошукову роботу на здобуття академічного ступеня кандидата богослов'я підготував монографію “Острожская типография и ее издания”, яку ще до захисту опублікував у пресі (“Волинские епархиальные ведомости”, 1884-1885) і окремим виданням (1885). При захисті в духовній академії ця робота була відхилена як невідповідна вимогам до православної богословської науки, ступінь кандидата богослов'я пошукач не отримав і надалі служив чиновником у Київській контрольній палаті.

Робота А. Селецького отримала неоднозначну оцінку спеціалістів: “Книга не відрізняється новизною фактів, але являє собою чудове зібрання усіх даних, які відомі про острозьку друкарню” (І. Каманін), “Праця маловартісна, про Остріжську друкарню, як друкарню, тут нічого нема... Автор не дав собі раду з цією великою літературою”, (І. Огієнко).

Праці: Острожская типография и ее издания // Волинские епархиальные ведомости. – Часть неоф. – 1884. – № 29-35; 1885. – № 7-11, 21-26 (окрема відбитка: Почаєв, 1885).

Література: Каманін І. Арс. Селецкий. Острожская типография и ее издания. Почаєв, 1885 // Киевская старина. – 1886. – № 1. – С. 161-164; Огієнко І. Історія українського друкарства. – Київ, 1994. – С. 95, 206.

Микола Манько

Синагога (Велика) Острозька

Оригінальна пам'ятка архітектури епохи Ренесансу та бароко на території Західної України. Була культурно-освітнім осередком єврейської громади і використовувалася для різноманітних цілей. Крім богослужіння, тут проводилися загальні збори кагалу, навчали дітей, равинів, проводилися суди. При С. з 1608 р. працювала друкарня, яка була закрита 1832 р. у зв'язку з тим, що тут друкувалися маніфести польських повстанців. Проте, коли почала діяти С., точних відомостей немає. А. Перлштейн відносив її початок до 1400 року. Такої ж думки щодо створення єврейської святині в Острозі дотримувалися автори монографій про Острог С. Кардашевич, М. Тучемський, А. Хведась та інші. У акті поділу володінь князя В.-К. Острозького між його синами Янушем і Олександром 1603 року згадувалася синагога та школа равинів, що існувала при ній.

С. була збудована у східній рівнинній частині Острога, неподалік від берега річки Вілії. У плані С. квадратна, в об'ємі кубічна, з чотирма внутрішніми восьмигранними стовпами з тесаного каменю, які поділяли її внутрішній простір на п'ять рівних частин. Стовпи були завершені такими ж восьмигранними композитивними капітелями з квадратними карнизами зверху, на які опиралися циліндричні склепіння. Своїми осями склепіння орієнтовані в напрямі південь-північ. У протилежному напрямі стовпи зі стінками і між собою були з'єднані півкруглими арками, які мали меншу висоту, ніж склепіння. Ширина арок і стовпів – 1,3 м. Чотирьом центральним стовпам відповідали плоскі пілястри на стінках з аналогічними композитивними капітелями й абаками. Ширина пілястрів така ж, як і стовпів. До Другої світової війни капітелі пілястрів були яскраво поліхромними, а стеля вкрита орнаментами рослинного характеру. Посе-

ред С. між стовпами розміщувалось підвищення – подіум, який у євреїв називався бімою або альмемором. Ця споруда в інтер'єрі призначалась для читання Тори. Біма була оточена балюстрадами з кованого заліза. Із півдня і півночі вели сходи з ажурною металеву балюстрадою. Біля східної стіни розміщувалась вівтарна шафа – Аарон Хакодеш. Це найбільша святиня С., тому що в цій шафі зберігалися Тори з текстом законів, написаних від руки на пергаментях. Судячи із світлини, ця шафа відзначалася винятково майстерним виконанням у стилі пізнього бароко XVIII століття. Її композиція була двох'ярусною, чотириколонною і дуже крепованою. Зовні С. була позбавлена будь-якого оздоблення. Гладенькі стіни завершені слабозвиненим карнизом. У кожній стіні (крім північної) прорізани три великі аroachні вікна. На головному, західному, фасаді нижче від вікон – двоє невеликих дверей та кам'яні сходи, які вели вниз до приміщення.

Рівень підлоги С. значно нижчий, ніж територія навколо неї. Це пов'язано з тим, що католицька церква, королівська та місцева влада забороняли будувати синагоги вищими від костелів і навіть рівними з ними. Тому, щоб створити високе, просторе приміщення, храм заглиблювали в землю. Однією з найкращих прикрас С. був чудовий ренесансний аттик з бійницями на головному фасаді, а також контрфорси між вікнами, які повністю знищені німецькими окупантами.

Особливістю С. є її оборонне призначення. Товщина стін споруди 2,5 м, приблизно така ж сама, як оборонних мурів, які оточували Острог. У 1610 р. на свої кошти *Самуель Едельс (Маршусь)* відремонтував С. та побудував з північного боку спеціальне жіноче відділення. З тих пір всі називали С. за іменем *Маршусь*. У 1726 р. дах С. покрили оцинкованим залізом, повністю відновили інтер'єр та закупили великий бронзовий підсвічник. Стіни були покриті керамічною

Острозька синагога

